



ICEML E-Bulletin

ปัจจัยทางสังคมที่มีส่วน  
ทำให้ผู้สูงอายุตกอยู่ในวังวน  
ของการถูกหลอก

“โลกาภิวัตน์”  
ปัจจัยเสี่ยงทางเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ

เชื่อมเงาจากความร้อน...  
การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ  
ที่ส่งผลกระทบต่อผู้สูงอายุไทย

# “วิถีชีวิตผู้สูงวัย: ปัจจัยสุข ปัจจัยเสี่ยง”



“สุข”

“เสี่ยง”



# EDITOR'S TALK

ในสถานการณ์ปัจจุบันมีผู้สูงอายุจำนวนไม่น้อยที่ได้รับความเดือดร้อนจากเหล่านิจอาชีพที่เอาจริงเอาจังกับการคิดค้นแสวงหาวิธีการหลอกลวงที่หลากหลายและแยบยล ดังนั้นจึงควรทำความเข้าใจการรู้เท่าทันสื่อของผู้สูงอายุให้รอบด้านมากขึ้น E-Bulletin ฉบับนี้นำเสนอปัจจัยแวดล้อมที่มีผลต่อการรู้เท่าทันสื่อของผู้สูงอายุ ได้แก่ สภาพสังคม ความเสี่ยงด้านเศรษฐกิจ ความเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม การพัฒนาอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีการสื่อสาร และจริยธรรมการสื่อสารของผู้คน

บทความแรก “ปัจจัยทางสังคมที่มีส่วนทำให้ผู้สูงอายุตกอยู่ในวังวนของการถูกหลอก” ขวัญจิต ศศิวงศาโรจน์ และจูนิน แซ่จาง ชี้ให้เห็นว่าในสังคมมีการสร้างวาทกรรมโทษเหยื่อและการเหยียดอายุ โดยเมื่อผู้สูงอายุถูกหลอกมักกล่าวกันว่าเป็นเพราะผู้สูงอายุเองที่เชื่อง่ายและมีความโลภ หรือเป็นเพราะอายุมากสมรรถภาพทางกายลดลง เป็นเหตุให้ผู้สูงอายุไม่มั่นใจ อาย และไม่กล้าบอกเล่าสิ่งที่เกิดขึ้น “โลกาภิวัตน์” ปัจจัยเสี่ยงทางเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ สิรินทร พิบูลภาณุวัธน์ กล่าวถึงผู้สูงอายุที่ตกเป็นเหยื่อของการลงทุน มักเป็นกลุ่มคนที่มีฐานะ ออมเงินเพื่อใช้ในวัยเกษียณ เป็นผู้เข้าถึงสื่อ และใช้สื่อออนไลน์เป็นประจำ คนกลุ่มนี้มักสนใจการลงทุนเพื่อเพิ่มรายได้ จึงเปิดช่องให้มีจฉอาชีพใช้การได้รับผลตอบแทนสูงเป็นกลยุทธ์ในการหลอกลวง “เงื้อมเงาจากความร้อน...การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศที่ส่งผลกระทบต่อผู้สูงอายุไทย” ณรงค์เดช พันธะพุมมี ชี้ให้เห็นว่าการณโลกร้อนส่งผลต่อสิ่งแวดล้อมและกระทบต่อวิถีชีวิตของผู้สูงอายุ อากาศเปลี่ยนแปลง ฤดูกาลคลาดเคลื่อน ฝุ่นละอองเพิ่มขึ้น ภัยธรรมชาติร้ายแรงเกิดขึ้นอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน สิ่งเหล่านี้นำมาซึ่งโรคร้ายไข้เจ็บ ความรู้สึกไม่มั่นคงจากการสูญเสียทรัพย์สินและที่ทำกิน มีจฉอาชีพใช้สภาวะการณนี้หลอกลวงผู้สูงอายุโดยหลอกให้ความช่วยเหลือหรือหลอกขอรับความช่วยเหลือ “ผู้สูงอายุกับเทคโนโลยี ความสุขบนความเสี่ยงที่หลีกเลี่ยงได้” นันทิยา ดวงกมุทเมศ เสนอว่าผู้สูงอายุคุ้นเคยการสื่อสารแบบแอนะล็อกเมื่อต้องเผชิญกับการสื่อสารแบบดิจิทัลซึ่งพัฒนาปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา AI (Artificial Intelligence) สามารถสื่อสารสร้างความเสมือนจริง จนยากสำหรับผู้สูงอายุในการแยกแยะและกลายเป็นกลุ่มเสี่ยงต่อการถูกหลอก “จริยธรรมในยุค AI: ตัวแปรสำคัญที่สังคมผู้สูงอายุต้องรู้เท่าทัน” อีรพงษ์ บุญรักษา กล่าวถึงจริยธรรมของผู้สื่อสารเชื่อมโยงกับเจตนาในการใช้การสื่อสารมีความสำคัญต่อผลที่เกิดขึ้นทั้งในระดับบุคคลและสังคม สื่อสารเพื่อหลอกลวงให้เหยื่อเสียหาย สร้างภาพลักษณ์ให้กับตนเอง ทำลายคู่แข่ง สร้างความหลงงมงายให้เชื่อ ตลอดจนสร้างความคิดใหม่ที่เปลี่ยนไปจากเดิม เช่น ความทันสมัย ความเท่าเทียม ความมกตัญญู เป็นต้น การรู้เท่าทันสื่อจะช่วยป้องกันผู้สูงอายุมิให้ตกเป็นเหยื่อของจริยธรรมจอมปลอมเหล่านี้

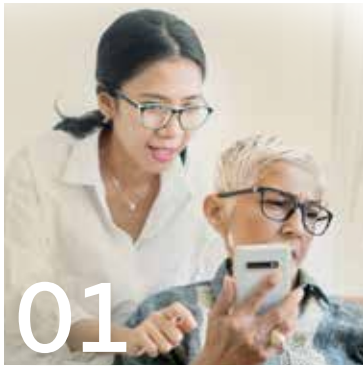
การรู้เท่าทันสื่อ เป็นความรู้และทักษะจำเป็นสำหรับผู้สูงอายุให้สามารถอยู่ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงได้อย่างปลอดภัย ซึ่งนอกจากจะขึ้นอยู่กับร่างกายและจิตใจที่พร้อมปรับรับความเปลี่ยนแปลงแล้ว สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่แวดล้อมผู้สูงอายุ สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี และจริยธรรมการสื่อสาร ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเรียนรู้การรู้เท่าทันสื่อของผู้สูงอายุทั้งสิ้น

รศ.ดวงพร คำบุญวัฒน์  
บรรณาธิการ/ที่ปรึกษาขากลุ่มวิจัยการสื่อสารเพื่อการพัฒนา

Email: lcdkn@hotmail.com



บรรณาธิการ รศ.ดวงพร คำบุญวัฒน์ กองบรรณาธิการ รศ. ดร.นันทิยา ดวงกมุทเมศ, รศ. ดร.ขวัญจิต ศศิวงศาโรจน์  
ผศ. ดร.อีรพงษ์ บุญรักษา, ดร.สิรินทร พิบูลภาณุวัธน์, ผศ. ดร.ณรงค์เดช พันธะพุมมี, อาจารย์วราภรณ์ สืบวงศ์สุวรรณ  
ผู้ประสานงาน นางสาวญาติณี เคารพธรรม ผู้ออกใบเบบ นายชันตชัย ชัยตระกูลพิบูลย์



# CONTENTS

## สารบัญ

ปัจจัยทางสังคมที่มีส่วนทำให้ผู้สูงอายุ  
ตกอยู่ในวงวนของการถูกลอก 01

“โลกาภิวัตน์” ปัจจัยเสี่ยงทางเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ 05

ฉบับที่ 9 : ธันวาคม 2567

ICEML E-Bulletin

- ฉบับที่ 1 : เดือนเมษายน 2565
- ฉบับที่ 2 : เดือนกรกฎาคม 2565
- ฉบับที่ 3 : เดือนตุลาคม 2565
- ฉบับที่ 4 : เดือนมกราคม 2566
- ฉบับที่ 5 : เดือนเมษายน 2566
- ฉบับที่ 6 : เดือนสิงหาคม 2566
- ฉบับที่ 7 : เดือนมกราคม 2567
- ฉบับที่ 8 : เดือนสิงหาคม 2567
- ฉบับที่ 9 : เดือนธันวาคม 2567

เชื่อมเงาจากความร้อน...  
การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศที่ส่งผลกระทบต่อผู้สูงอายุไทย 09

ผู้สูงอายุกับเทคโนโลยี ความสุขบนความเสี่ยงที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ 13

จริยธรรมในยุค AI :  
ตัวแปรสำคัญที่สังคมผู้สูงอายุต้องรู้เท่าทัน 17



# ปัจจัย ทางสังคม



## ขวัณจิต ศคควงศำรโณน์ แลล จูยยน แอชจวง

ช่วงนี้ข่าวการถูกหลอกให้ลงทุนในบ้านเราดูคึกคักเป็นพิเศษ ตั้งแต่ตี “ดีไอคอน” และกรณีล่าสุด “หมอบุญ” ซึ่งวิธีการจูงใจโดยรวมของการถูกหลอกให้ลงทุนก็คล้าย ๆ กับหลาย ๆ คดีที่ผ่านมาโดยเฉพาะกลยุทธ์ของการสร้างความน่าเชื่อถือในตัวบุคคล หรือสถานะทางสังคม นอกจากนี้ ปัจจัยอื่น ๆ เช่น เศรษฐกิจ เทคโนโลยี หรือการเรียนรู้ ก็มีส่วนเสริมให้ตกเป็นเหยื่อของสื่อลวงในปัจจุบัน และปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ “ปัจจัยทางสังคม” ซึ่งมีอิทธิพลต่อพฤติกรรม ความคิด ความเชื่อ หรือการตัดสินใจของบุคคล หรือกลุ่มคนในสังคมนั้น ๆ ปัจจัยเหล่านี้สามารถมีผลต่อการดำเนินชีวิตและการมีปฏิสัมพันธ์ในสังคม รวมถึงการรับข้อมูล การปรับตัว และการตัดสินใจต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน

อันที่จริงปัจจัยทางสังคมต่อการรู้เท่าทันสื่อของผู้สูงอายุนั้นมีหลากหลายรูปแบบ แต่ในบทความนี้ขอหยิบยกประเด็นสำคัญสองเรื่องเพื่อกระตุ้นให้เห็นถึงสิ่งที่อยู่ใกล้ชิดตัวเราที่เราอาจมองข้าม แต่สามารถส่งผลกระทบต่อที่เชื่อมโยงไปสู่การตกเป็นเหยื่อของสื่อลวงได้

# ที่มีส่วนทำให้ผู้สูงอายุตกอยู่ใน วังวนของการถูกหลอก

ประเด็นแรก “วาทกรรมกรโทษเหยื่อ” หลายครั้งที่เราเห็นข่าวการถูกหลอกสิ่งหนึ่งที่พุ่งมาด้วย คือ ผู้ถูกหลอกมักถูกมองว่าเกิดจากความโลภและความเชื่อคนง่ายของตัวเอง! ซึ่งความคิดและมุมมองเหล่านี้ก็ถูกผลิตซ้ำในสังคม ทำให้คนที่ถูกหลอกได้รับผลกระทบจากการตกเป็นเหยื่อมากขึ้นไปอีก เพราะไม่เพียงแต่คนใกล้ชิดของผู้ที่ถูกหลอก สื่อหรือคนในสังคมที่ร่วมกันสร้างวาทกรรมนี้ ตัวผู้ที่ถูกหลอกเองก็ถูกวาทกรรมนี้กัดกร่อนจนนึกย้อนกลับมาโทษตัวเอง และเลือกที่จะไม่เปิดเผยประสบการณ์การตกเป็นเหยื่อของตนให้ผู้อื่นรับรู้ และยังหากความสูญเสียนั้นมีมูลค่าสูงหรือเป็นตัวเงินจำนวนมาก ก็ยิ่งทำให้ไม่กล้าเปิดเผย เพราะหวั่นเกรงกระแสสังคมที่อาจทำให้เกิดความอับอาย เสียหน้า หรือถูกตีตราจากสังคมว่าโง่

ซึ่งผลของวาทกรรมนี้มีแนวโน้มส่งผลกระทบต่อผู้สูงอายุมากกว่าวัยอื่น เนื่องจากผู้สูงอายุมีสถานะทางสังคมที่โดยทั่วไปให้คุณค่าว่าเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ ผ่านร้อนผ่านหนาวมามาก หรือถูกบรรทัดฐานของสังคมคาดหวังต่อพฤติกรรมตามวัยที่สูงขึ้น ดังนั้น ในกรณีนี้ผู้สูงอายุตกเป็นเหยื่อของการถูกหลอกให้รัก (Romance Scam) ผู้สูงอายุบางส่วนกังวลต่อความรู้สึกของลูกหลาน และความคิดเห็นของคนรอบข้างถึงความไม่เหมาะสม และเกรงผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในครอบครัว และความเคารพจากคนรอบข้างในการอาศัยอยู่ในชุมชนหรือสังคม ทำให้ผู้สูงอายุอาจปิดบังไม่กล้าเปิดเผยให้ครอบครัวรับรู้ และเก็บงำเอาไว้คนเดียว ซึ่งจะทำให้มีผลกระทบต่อสุขภาพจิตใจและลดคุณค่าในตัวเองลง นอกจากนี้ หากมีการสูญเสียในรูปแบบเงินทองหรือทรัพย์สิน ผู้สูงอายุก็อาจจะถูกตั้งคำถามเรื่องสมรรถภาพการรับรู้ของสมอง การตัดสินใจที่เหมาะสม ซึ่งลูกหลานอาจแก้ปัญหาด้วยการจำกัดอิสระในการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาในอนาคต (Cross, 2015) ซึ่งอาจทำให้ผู้สูงอายุสูญเสียความมั่นใจและการนับถือตนเอง

ส่วนประเด็นที่สอง คือ “มุมมองต่อผู้สูงอายุแบบเหมารวม” การรับรู้ต่อผู้สูงอายุในสังคมไทยส่วนใหญ่ถูกหล่อหลอมผ่านศาสนาและค่านิยมของสังคมเป็นหลัก ภาพลักษณ์กระแสหลักให้คุณค่ากับผู้สูงอายุในแง่ของ

การเป็นคลังปัญญา นำเคารพ แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ถึงมุมมองที่อยู่บนฐานทางด้านสรีรวิทยา ที่ผู้สูงอายุถูกมองว่าเป็นวัยที่ร่างกายอ่อนแอลง เชื่องช้า สมรรถภาพในการเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ ลดลง ล้าสมัยหรือไม่ทันโลก อย่างไรก็ตาม ไม่สามารถเหมารวมได้ว่าเมื่ออายุมากขึ้น ผู้สูงอายุจะมีความเสื่อมในด้านต่าง ๆ เหมือนกันหรือเท่ากันทั้งหมด ยังมีผู้สูงอายุที่ยังคงแข็งแรง คล่องแคล่ว และเรียนรู้สิ่งใหม่ได้ ในยุคปัจจุบันเมื่อค่านิยมทางบวกต่อผู้สูงอายุมีแนวโน้มลดลง การนำเสนอภาพผู้สูงอายุแบบเหมารวมในทางลบผ่านสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่มากมายก็มีแพร่หลายมากขึ้น ด้วยการดึงดูดความสนใจในรูปแบบของความตลกขบขัน หรือนำสาระที่ต้องให้การช่วยเหลือ

มุมมองต่อผู้สูงอายุแบบเหมารวมในด้านลบ ส่งผลต่อมุมมองของผู้สูงอายุที่มีต่อตนเอง และนำไปสู่การปฏิบัติตนตามภาพจำที่รับมาจากสื่อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาพจำในเชิงลบต่อทักษะความสามารถของตนเอง



มีงานวิจัยหลายงานที่แสดงให้เห็นถึงผลกระทบของภาพเหมารวมต่อผู้สูงอายุ โดยพบว่าภาพเหมารวมเหยียดอายุ (Ageism) ในสื่อส่งผลให้ผู้สูงอายุแสดงสมรรถภาพทางกายที่ลดลง เช่น ความสามารถในการฟัง<sup>2</sup> การเดิน<sup>3</sup> ความแข็งแรงทนทานของมือในการยึดเกาะ<sup>4</sup> ความสามารถในการจับ<sup>5</sup> และแสดงสมรรถภาพทางการรับรู้ที่ต่ำกว่าศักยภาพจริง นอกจากนี้ การที่ผู้สูงอายุได้รับภาพเหมารวมเหยียดอายุบ่อย ๆ ยังส่งผลให้ผู้สูงอายุมีมุมมองที่ไม่สร้างสรรค์ต่ออนาคตของตนเอง<sup>6</sup> รวมทั้งผู้สูงอายุที่ถูกมองว่าเป็นวัยที่ความทรงจำถดถอยอยู่แล้ว ผู้สูงอายุอาจจะไม่ได้ใช้ความพยายามเต็มที่เท่าศักยภาพจริง เพราะไม่คาดหวังว่าตนเองจะทำได้<sup>7</sup>

นักวิจัย ได้ตั้งข้อสังเกตว่า นอกจากภาพเหมารวมเชิงลบจะทำให้ผู้สูงอายุลดความสามารถของตนเองตามแล้ว ยังกระตุ้นปฏิกิริยาตอบสนองจากคนรอบข้างผู้สูงอายุ ที่เป็นสมาชิกในครอบครัว หรือบุคลากรที่ดูแลผู้สูงอายุ เข้ามาให้ความช่วยเหลือในการทำกิจกรรมต่าง ๆ หรือแทรกแซงการทำกิจวัตรประจำวันของผู้สูงอายุมากขึ้น จากการมองว่าผู้สูงอายุเป็นวัยที่สมรรถภาพทางกายและการรับรู้ถดถอย ซึ่งเป็นการจำกัดความสามารถในการช่วยเหลือตนเองของผู้สูงอายุโดยไม่จำเป็น ลดโอกาสที่

ผู้สูงอายุจะได้ขยับกล้ามเนื้อ หรือใช้ทักษะการเคลื่อนไหวและการรับรู้ ส่งผลให้ในระยะยาวผู้สูงอายุรู้สึกว่าจะต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากคนรอบตัวเพิ่มมากขึ้น

การเหมารวมผู้สูงอายุในเชิงลบนี้เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุเสี่ยงต่อการเป็นเหยื่อของสื่อลวงได้ ทั้งที่เกิดจากตัวผู้สูงอายุเอง ที่จำกัดศักยภาพของตนเองทำให้ไม่เปิดโอกาสในการรับ พิจารณาสื่อ ไตร่ตรอง หรือเรียนรู้ทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการรู้เท่าทันสื่อ และผู้ที่อยู่ใกล้ชิดหรือดูแลผู้สูงอายุที่ไม่ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้พัฒนาสมรรถนะในการรู้เท่าทันสื่อด้วยตัวเอง การที่ผู้สูงอายุต้องพึ่งพิงในการคิด พิจารณา และตัดสินใจในการรับ หรือใช้สื่อทั้งหมดย่อมไม่เป็นแนวทางที่เหมาะสมในการป้องกันเพื่อไม่ให้เกิดเป็นเหยื่อของสื่อลวง เพราะในบางโอกาสลูกหลานอาจไม่ได้อยู่ใกล้ชิดกับผู้สูงอายุตลอดเวลา นอกจากนี้ ภาพเหมารวมดังกล่าวยังทำให้มีจรรยาบรรณของผู้สูงอายุเป็นกลุ่มเป้าหมายในการหลอกลวงอีกด้วย

ปัจจัยทางสังคมข้างต้นนั้นนับว่าเป็นนิเวศสื่อส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้สูงอายุใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปลอดภัย หากเราทุกคนไม่สร้างวาทกรรมที่กระหน่ำผลกระทบให้กับเหยื่อ แต่ช่วยสนับสนุนทางสังคมในเชิงบวกให้ผู้ที่ถูกหลอกลวงได้กล้าที่จะเปิดเผยและขอความช่วยเหลือหรือแจ้งความดำเนินคดี รวมทั้งการช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับผู้สูงอายุโดยไม่เหมารวมว่าผู้สูงอายุต้องเป็นผู้ที่สมรรถภาพทางกายและการรับรู้ถดถอย ก็จะเป็นการเสริมเกราะป้องกันให้กับผู้สูงอายุในการปกป้องตัวเอง นิเวศสื่อที่สร้างสรรค์ก็จะช่วยลดวงจรของสื่อลวงไม่ให้เกิดวนเวียนซ้ำแล้วซ้ำอีก



รายการอ้างอิง

1. Cross, C. (2015). No laughing matter: Blaming the victim of online fraud. *International Review of Victimology*, 21(2), 187–204. <https://doi.org/10.1177/0269758015571471>
2. Barber, S. J., & Lee, S. R. (2016). Stereotype threat lowers older adults' self-reported hearing abilities. *Gerontology*, 62(1), 81–85. <https://doi.org/10.1159/000439349>
3. Barber, S. J., Hamel, K., Ketcham, C., Lui, K., & Taylor-Ketcham, N. (2020). The effects of stereotype threat on older adults' walking performance as a function of task difficulty and resource evaluations. *Psychology and Aging*, 35(2), 250–266. <https://doi.org/10.1037/pag0000440>
4. Swift, H. J., Lamont, R. A., & Abrams, D. (2012). Are they half as strong as they used to be? An experiment testing whether age-related social comparisons impair older people's hand grip strength and persistence. *BMJ Open*, 2(3), 1–6. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2012-001064>
5. Joannis, M., Gagnon, S., & Voloaca, M. (2013). The impact of Stereotype Threat on the simulated driving performance of older drivers. *Accident Analysis & Prevention*, 50, 530–538. <https://doi.org/10.1016/j.aap.2012.05.032>
6. Barber, S. J., & Tan, S. C. (2018). Ageism affects the future time perspective of older adults. *GeroPsych*, 31(3), 115–126. <https://doi.org/10.1024/1662-9647/a000189>
7. Barber, S. J., & Mather, M. (2014). Stereotype threat in older adults: When and why does it occur and who is most affected? In P. Verhaeghen & C. K. Hertzog (Eds.), *The Oxford handbook of emotion, social cognition, and problem solving in adulthood* (pp. 302–319). Oxford University Press.

## About Me

ปริญญาเอกด้านการแปลศึกษา วิจัยด้านการแปลสไตท์ทัศน์ การแปลกับวัฒนธรรมประชานิยม อุดมการณ์การแปล และสังคมวิทยาการแปล นอกจากนี้ ยังสนใจทฤษฎี วิพากษ์ในหลากหลายมิติ ทั้งด้านสตรีนิยม เควียร์ศึกษา มาร์กซิสม์ ทฤษฎีถอนรากถอนโคน ทฤษฎีวิพากษ์ แนวนิเวศสำนึก ซึ่งช่วยให้ทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมอย่างลึกซึ้งรอบด้านมากขึ้น

ดร.จูฮิน แซจาง

อาจารย์ประจำหลักสูตรวัฒนธรรมศึกษา  
สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย



## About Me

ปริญญาเอกด้าน Demography เป็นนักวิจัยข้ามวัฒนธรรม สนใจผลพวงของความแตกต่างทางวัฒนธรรมที่เกิดจากการย้ายถิ่นและการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรผู้สูงอายุที่สัมพันธ์กับสุขภาพของบุคคลและสังคมในมิติของการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรม การสูงวัยข้ามชาติ และทุนทางวัฒนธรรมในการดูแลผู้สูงอายุ โดยยึดมั่นว่า **“วัฒนธรรม”** เป็นกุญแจสำคัญในการถอดรหัสการสื่อสาร ความคิด ความเชื่อ และพฤติกรรมในทุกช่วงชีวิตของมนุษย์

ศร. ดร.ชวัลจิต ศศิวงศาโรจน์

อาจารย์ประจำหลักสูตรวัฒนธรรมศึกษา  
สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย



# “โลกาภิวัตน์”

ปัจจัยเสี่ยง  
ทางเศรษฐกิจ  
ของผู้สูงอายุ



สิริสน พิบูลภาณุวัฒน์





อันเนื่องมาจากการหยุดทำงานประจำก่อนเวลาอันสมควรเพื่อมาเตรียมตัวเป็นผู้สูงอายุ จึงทำให้ผู้เขียนมีเวลาติดตามข่าวสารและรับฟังความคิดเห็นของผู้คนต่อกรณีต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ชาวที่เป็นที่จับตาของสังคมก็หนีไม่พ้นเรื่องที่มีเม็ดเงินมาเกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็กรณีบอสเครือข่าย กรณีนักร้องตบทรัพย์ กรณีนายอ้อโง และข่าวใหญ่ล่าสุดคือคดีของหมอมหตบญู ที่มีผู้ประเมินยอดความเสียหายไว้กว่าหมื่นล้านบาท หากเป็นตัวเลขนี้จริงอาจนับเป็ความเสียหายสูงสุดในประวัติศาสตร์คดีเศรษฐกิจของประเทศเลยก็ว่าได้ สิ่งที่ทำให้ผู้เขียนสนใจคือเหยื่อของคดีนี้ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุที่มีความรู้ดี มีการศึกษาดี แต่ก็ไม่สามารถก้าวพ้นเงื้อมมือของคนโกงหรือคนโลภได้ จึงทำให้เห็นว่าถึงแม้จะมีความรู้ท่วมหัวก็ยังไม่รอดใน “โลภากิวัดน์” หรือโลกที่หมุนไปด้วยความโลภ

จากการเสวนาเรื่อง ปัจจัยขับเคลื่อนภายนอกที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้สือของผู้สูงอายุ มีมุมมองด้านเศรษฐกิจกับผู้สูงอายุจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย ศรีสุชาติ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ว่า ปัจจุบันผู้สูงอายุมีแหล่งรายได้หลังเกษียณมาจากเงินออมเงินจากครอบครัว เงินจากภาครัฐ และเงินจากการทำงานหลังเกษียณ อาจแบ่งกลุ่มผู้สูงอายุตามลักษณะการรับเงินจากรัฐ (Public Financial Transfer) ได้เป็ 3 กลุ่มคือ กลุ่มที่เป็นข้าราชการเกษียณรับเงินบำนาญ กลุ่มที่เกษียณจากระบบประกันสังคมรับเบี้ยผู้สูงอายุและสิทธิชราภาพ และกลุ่มผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบรับเบี้ยผู้สูงอายุ ซึ่งมีจลาชีพอจะสร้างเรื่องราวโน้มน้าวหลอกลวงผู้สูงอายุ 3 กลุ่มนี้ต่างกัน เมื่อเขียนมาถึงตรงนี้แล้วทำให้นึกถึงเหยื่อของคดีหมอมหตบญู ที่เสียเงินเพราะฟังเรื่องราวโน้มน้าวใจแล้วร่วมลงทุนไปกับโครงการที่ยังพิสูจน์ไม่ได้ว่ามีอยู่จริงหรือไม่ เงินที่เสียไปล้วนเป็เงินออมทั้งชีวิต เงินจากครอบครัว บำเหน็จบำนาญ ไม่อยากนึกต่อเลยว่าจะเรื่องราวจะเป็นอย่างไรต่อไป

ปัจจุบัน สังคมไทยเป็สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged Society) โดยมีสัดส่วนผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) มากกว่าร้อยละ 20 ของจำนวนประชากรทั้งหมดของประเทศ<sup>2</sup> และในอีกไม่กี่สิบปี สังคมไทยจะเป็ “สังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอด” (Super-Aged Society) หมายความว่า มีจำนวนผู้สูงอายุ 65 ปีขึ้นไปเกินร้อยละ 20 ของจำนวนประชากรทั้งหมดของประเทศ<sup>3</sup> ลองใช้ตัวเลขกลม ๆ 10 ปีเป็เกณฑ์ เราจะอยู่ในสังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอด ในปี 2577 ผู้สูงอายุคือคนที่เกิดก่อนปี 2518 มีจำนวนประมาณ 20 ล้านคน นี่คือกลุ่มเป้าหมายสำคัญของการตลาดสินค้าและบริการด้านต่าง ๆ ที่ผู้ผลิตต้องศึกษาความต้องการของกลุ่มนี้เป็อย่างดี

เมื่อพิจารณาจาก Generation ของผู้สูงอายุใน 10 ปีข้างหน้า จะมีผสมกันครึ่งต่อครึ่งระหว่าง Gen BB (เกิดระหว่างปี 2489 – 2507) และ Gen X (เกิดระหว่างปี 2508-2523) สิ่งทีคนทั้งสองเจนเนอเรชันนี้มีร่วมกันคือ การให้ความสำคัญกับการสร้างฐานะด้วยการทำงาน และการเก็บออมสะสมทรัพย์สินไว้เพื่ออนาคตของลูกหลาน ทำให้คนกลุ่มนี้มักจะมีเงินเก็บหลังเกษียณ กรมกิจการผู้สูงอายุ (2564) ได้วิเคราะห์มิติทางเศรษฐกิจของสังคมผู้สูงอายุไว้อย่างน่าสนใจว่า อายุเฉลี่ยของคนไทยจะยืนยาวขึ้น ทำให้ต้องเตรียมเงินไว้เพื่อตนเองมากขึ้น เนื่องจากค่าครองชีพจะสูงขึ้น ค่ารักษาพยาบาลจะสูงขึ้น เมื่อเหตุการณ์เป็เช่นนี้ อย่างว่าจะเก็บออมเงินให้ลูกหลานเลย เงินเก็บหลังเกษียณอาจไม่เพียงพอต่อการมีชีวิตอยู่หลังเกษียณอีก 20 ปีด้วยซ้ำไป และนี่อาจเป็เหตุผลให้ผู้สูงอายุที่มีเงินเก็บยังให้ความสนใจในการนำเงินไปลงทุนเพื่อให้มีรายรับเพิ่มหลังเกษียณอายุ สอดคล้องกับมุมมองของ ผศ.ดร.ศุภชัย ที่เห็นว่า การใช้เงินไปลงทุนเป็สัดส่วนที่สำคัญในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในปัจจุบัน ดังนั้นการลงทุนที่ได้ผลตอบแทนสูงกว่าปกติจึงเป็เรื่องราวชวนเชื่อที่โน้มน้าวให้ผู้สูงอายุได้ไม่ยาก





อีกประเด็นหนึ่งที่คน Gen BB และ Gen X มีคล้ายกันคือการใช้ชีวิตท่ามกลางการเปลี่ยนผ่านจากยุคแอนะล็อกสู่ยุคดิจิทัล คนทั้งสอง Gen นี้มีความคุ้นเคยกับคำว่า “ออนไลน์” โดยข้อมูลสำรวจการใช้ ICT ของผู้สูงอายุ ระบุว่า ผู้สูงอายุปัจจุบัน (Gen BB) มีสถิติการใช้โทรศัพท์มือถือร้อยละ 82 ในจำนวนนี้เป็นการใช้โทรศัพท์แบบสมาร์ตโฟนถึงร้อยละ 74<sup>4</sup> ซึ่งเห็นได้ว่าสื่อออนไลน์เป็นเรื่องใกล้ตัวผู้สูงอายุอย่างมาก ข้อมูลจากบทความเรื่อง “คนไทยรวยมิจ : การหลอกลวงออนไลน์ในไทยเทียบกับต่างประเทศ” โดยความร่วมมือระหว่างสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน) (TIJ) และ The101.world<sup>5</sup> พบว่าการหลอกลวงให้ลงทุนซึ่งเป็นประเภทการหลอกลวงที่สร้างความเสียหายสูงที่สุด มักเกิดขึ้นผ่านช่องทางแพลตฟอร์มออนไลน์ ประเทศไทยสูญเสียจากการถูกหลอกลวงให้ลงทุนทางออนไลน์มากที่สุดกว่า 2 หมื่นล้านบาท<sup>6</sup> โดยคิดเป็น 40% ของมูลค่าความเสียหายจากการหลอกลวงออนไลน์ทุกประเภท จากข้อมูลความเสียหายนี้ ยิ่งทำให้เข้าใจได้ว่าผู้ที่ถูกชักชวนให้ลงทุนล้วนเป็นผู้ที่มีความรู้และทักษะในการเข้าถึงสื่อ

ความต้องการเพิ่มรายได้หลังเกษียณของผู้สูงอายุ เป็นช่องให้ผู้ไม่หวังดีเข้าจู่โจมชักชวนให้ลงทุนโดยเสนอผลตอบแทนที่สูงกว่าปกติ หากผู้สูงอายุหลงไปในวังวนของ “โลกาภิวัตน์” โดยไม่ทันที่จะหยุดเพื่อตั้งสติ คิดถึงเหตุผลความเป็นไปได้ ถ้ามข้อมูลให้รอด้าน ก็อาจมีความเสี่ยงที่จะทำการลงทุนไปกับมิจฉาชีพอย่างน่าเสียดาย



1. แทนคุณ จิตดีอิสระ (2567) ทุดในรายการ “เรื่องสั้นมาก” ตอน ขนเงินไปไหนใส่ปากได้แค่เหรียญ วันที่ 26 พฤศจิกายน 2567
2. กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2564).สังคมผู้สูงอายุในปัจจุบันและเศรษฐกิจในประเทศไทย วันที่ 21 มิถุนายน 2564.
3. สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง.(2567) ประมาณการการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ของไทยระหว่างปี 2553-2583.
4. สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2565). สรุปผลที่สำคัญ การมีการใช้อีซีทีของผู้สูงอายุ พ.ศ. 2565 [https://www.nso.go.th/nsoweb/storage/survey\\_detail/2023/20230929102632\\_92912.pdf](https://www.nso.go.th/nsoweb/storage/survey_detail/2023/20230929102632_92912.pdf)
5. กัลย์ ฤกษ์รุ่งโรจน์. (2567). “คนไทยรายมิถ : การทดลองลงออนไลน์ในไทยเทียบกับต่างประเทศ” .10 กันยายน 2567. <https://www.the101.world/flash-scam-thailand-international/>
6. ประชาชาติ (2567).เปิดสถิติแจ้งความออนไลน์ คนไทยสูญเสียเงินรวมกว่า 5.9 หมื่นล้านบาท <https://www.prachachat.net/ict/news-1514260>

## About Me

ปริญญาเอกด้านการสื่อสารระหว่างบุคคล เป็นนักวิจัยด้านผู้สูงอายุกับการรู้ทันสื่อ การสืบสานสื่อพื้นบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการท่องเที่ยวชุมชน และเป็นอาจารย์สอนด้านการสื่อสารในสังคมผสมผสานที่สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล มีความสนใจเรื่องประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม และเชื่อว่าผู้สูงอายุทุกคนคือปูชนียบุคคลที่มีส่วนสร้างสังคมที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

อ. ดร.สิรินุส พินุกานุวัธน์

นักวิชาการอิสระ



# ร้อนเงาจากความร้อน...

## การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ ที่ส่งผลกระทบต่อผู้สูงอายุไทย



ณรงเดช พันระพุมมี

1.

ในวันที่โลกของเราร้อนขึ้นทุกวัน ภัยธรรมชาติก็เหมือนแขกที่มาเยือนถี่ขึ้น ทั้งในเมืองใหญ่และชนบทเล็ก ๆ ที่เคยสงบสุข แต่สำหรับผู้สูงอายุ...พวกเขาไม่ได้เตรียมพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เสมอไป ลองนึกภาพ...แสงแดดแรงจนแสบผิว อากาศร้อนจนลมหายใจเหนียวหนืด สำหรับคนหนุ่มสาวอาจแค่เหงื่อไหลเป็นสาย แต่สำหรับผู้สูงอายุ มันคือศัตรูที่คุกคามชีวิต ระบบปรับอุณหภูมิในร่างกายที่เคย

ทำงานอย่างไม่เคยผิดพลาด กลับเริ่มติดขัด ความร้อนกลายเป็นศัตรูที่เจ็บแต่ร้ายกาจ ผู้สูงอายุจึงมีความเสี่ยงสูงที่จะเสียชีวิตจากลมแดดหรือโรคที่เกี่ยวข้องกับอุณหภูมิ โดยเฉพาะผู้ที่มีโรคประจำตัว เช่น หัวใจเบาหวาน หรือปอด (Anu et al., 2023; Madani Hosseini et al., 2024)



ไม่เพียงแค่นั้น ยารักษาโรคที่ผู้สูงอายุต้องพึ่งพา บางครั้งก็เหมือนดาบสองคม ส่งผลต่อสมดุลของร่างกาย ยิ่งทำให้รับมือกับความร้อนลำบากมากขึ้น ยาบางชนิดทำให้ระบบเตือนภัยในร่างกายทำงานช้าลง เช่น กลไกร่างกายที่บอกเรว่ากำลังขาดน้ำ หรือทำให้การปรับตัวของร่างกายช้าลงในช่วงที่ต้องเจอกับอุณหภูมิที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว (Kriebel-Gasparro, 2022) ทว่า สิ่งที่น่าเศร้ายิ่งกว่านั้น คืออาการขาดน้ำในผู้สูงอายุไม่เพียงทำร้ายร่างกาย แต่ยังคุกคามสมอง กระทั่ง ความทรงจำและการตัดสินใจ โดยเฉพาะ ในผู้ที่มีภาวะสมองเสื่อม (Dementia) อาการเหล่านี้เปรียบเสมือนโซ่ที่ลากจูงให้จิตใจตึงลึกลงสู่ความเครียดและความโดดเดี่ยว ในขณะที่พยายามจัดการกับสุขภาพและสถานะทางการเงินที่บั่นทอนความมั่นใจ (Kriebel-Gasparro, 2022; Harper, 2023)

ถ้าเรื่องสุขภาพดูเหมือนจะหนักหนาเกินพอ ภัยธรรมชาติก็ยิ่งอาจเปิดประตูให้เหล่ามิจฉาชีพเข้ามาฉวยโอกาสหลอกลวงผู้สูงอายุหลังเหตุภัยพิบัติซ้ำเข้าไปอีก ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบของการหลอกลวงออนไลน์ (Phishing) หรือการต้มตุ๋นด้วยคำสัญญาลวง (Verma et al., 2018) หลังเหตุการณ์ภัยพิบัติ มีผู้ประสบภัยจำนวนมากไม่น้อยที่พฤติกรรมเปลี่ยนไป เช่น เปิดอ่านอีเมลจากผู้ส่งที่ไม่คุ้นเคย หรือคลิกลิงก์ที่ไม่ระวัง สิ่งเหล่านี้เร่งให้มิจฉาชีพเข้าหาตัวผู้สูงอายุได้ง่ายขึ้น

ทั้งหมดนี้สะท้อนให้เห็นว่า โลกที่ร้อนขึ้นไม่ได้เพียงแค่ทำให้ภัยธรรมชาติโหมกระหน่ำแรงขึ้น แต่ยังทำให้คนอ่อนแอที่สุดในสังคม หรือผู้สูงอายุ ต้องแบกรับภาระที่หนักหน่วง ทั้งในเรื่องสุขภาพกาย สุขภาพใจ และการป้องกันตัวเองจากผู้ไม่หวังดี

ภัยธรรมชาติเปรียบเสมือนบททดสอบชีวิต ที่ไม่ได้วัดแค่ความแข็งแกร่งของธรรมชาติ แต่ยัดวัดความพร้อมของเราที่จะยืนเคียงข้างกัน และกัน ในยามทุกข์ยาก ในทุกยุคทุกสมัย ผู้ประสบภัยต่างเผชิญความเปราะบางไม่ต่างกัน แต่สิ่งหนึ่งที่ Coombs (2014) ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนคือ ผู้สูงอายุเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบหนักที่สุดในเหตุการณ์เหล่านี้ ไม่ใช่แค่ร่างกายที่อ่อนแอลงตามวัย แต่ยังมีภาระทางการเงินที่มักพ่วงมาจากภัยพิบัติที่ทำลายทรัพย์สินและแหล่งทำมาหากิน

เมื่อความสูญเสียเปิดช่อง มิจฉาชีพก็พร้อมเสียบช่องว่างนั้นทันที พวกเขาเหล่านี้มักไม่เลือกที่จะเข้าหาผู้สูงอายุในฐานะ “ผู้ประสบภัย” หรือ “ผู้ช่วยเหลือ” แต่กลยุทธ์หลักคือการแฝงตัวเข้าไปเพื่อหว่านล้อมหลอกลวง และฉกฉวยผลประโยชน์ ตัวอย่างเช่น มิจฉาชีพสวมรอยเป็นเจ้าของหน้ารัฐ ขอข้อมูลส่วนตัวผู้ประสบภัยเพื่อนำไปโจรกรรมทางการเงินหรือในอีกกรณี แอบอ้างเป็นองค์กรบรรเทาทุกข์ รับเงินบริจาคจากผู้สูงอายุด้วยความหวังดีของพวกเขา (Kratcoski, 2018)

ภาวะโลกร้อนส่งผลกระทบเหมือนลูกโซ่ โดยเฉพาะในประเทศรายได้ต่ำและปานกลางที่ประชากรส่วนใหญ่ยังพึ่งพาเกษตรกรรมและการเลี้ยงสัตว์ ที่สำคัญ แรงงานในภาคส่วนนี้คือผู้สูงอายุจำนวนมาก พวกเขาแบกรับความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศที่ส่งผลต่อผลผลิตและรายได้ที่เคยพึ่งพาได้ การสูญเสียความมั่นคงทางการเงินนี้เองที่เปิดช่องให้มิจฉาชีพเสนอ “โอกาสใหม่” ที่ดูเหมือนจะช่วย แต่แท้จริงกลับกลายเป็นการซ้ำเติม

เมื่อโลกเดือด (Global Boiling) ซึ่งก่อความรุนแรงจากภัยพิบัติ ก็ยิ่งทำให้พื้นที่ชนบทของประเทศโลกใต้ (Global South) ได้รับผลกระทบตามไปด้วย ผลที่ตามมาคือความไม่มั่นคงทางอาหารและรายได้ที่กระทบโดยตรงกับผู้สูงอายุ

เมื่อมองย้อนมายังสุขภาพของผู้สูงอายุเอง เมื่อโลกอบอ้าวขึ้นเรื่อย ๆ ผู้สูงอายุในประเทศไทยกำลังยืนอยู่กลางสายลมร้อนที่ทวีความรุนแรง สายลมที่ไม่ได้เพียงแต่พัดผ่าน แต่ยังหอบพาความเสี่ยงและอันตรายมาสู่ชีวิตในรูปแบบที่ซับซ้อนเกินกว่าจะมองข้ามได้

คลื่นความร้อนคือความท้อแท้ที่มองไม่เห็น อุณหภูมิที่พุ่งสูงขึ้น อาจไม่ใช่เรื่องแปลกในเมืองร้อนอย่างไทย แต่สำหรับผู้สูงอายุที่ร่างกายเสื่อมถอย การปรับตัวต่อความร้อนกลายเป็นเรื่องยาก การเป็นลมแดด (Heatstroke) หรือภาวะขาดน้ำ (Dehydration) เกิดขึ้นได้ง่าย โดยเฉพาะในผู้ที่มีโรคหัวใจหรือหลอดเลือดเป็นทุนเดิม ความร้อนจึงไม่ใช่แค่ความไม่สบายตัว แต่มันอาจเป็นอันตรายถึงชีวิต

นอกจากความร้อนแล้ว การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศยังทิ้งผลกระทบในรูปแบบอื่น เช่น ฝุ่นพิษในอากาศที่เลวร้ายลง ส่งผลให้โรกระบบทางเดินหายใจยิ่งทวีความรุนแรง ขณะที่น้ำท่วมและภัยพิบัติธรรมชาติ อาจกลายเป็นกำแพงใหญ่กั้นระหว่างผู้สูงอายุกับการเข้าถึงบริการสุขภาพในชนบท

สำหรับหลายคน เรื่องอาหารการกินที่มีความปลอดภัยและเพียงพอ อาจเป็นสิ่งที่คิดไม่ถึงในชีวิตประจำวัน แต่ในหมู่ผู้สูงอายุในพื้นที่ชนบท ผลกระทบจากความแปรปรวนของสภาพอากาศ เช่น ฝนที่ไม่ตกตามฤดู ส่งผลโดยตรงต่อผลผลิตทางการเกษตร ทำให้พวกเขาอาจเผชิญกับความไม่มั่นคงด้านอาหารอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

นี่เองคือเหตุผลที่ว่า สังคมสูงวัยกำลังตกอยู่ในสายลมแห่งความเปลี่ยนแปลง ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างเต็มตัว ผู้คนที่มีอายุมากกว่า 60 ปีเพิ่มจำนวนขึ้นในทุกปี แต่ในขณะที่เราภูมิใจในความอบอุ่นของครอบครัวไทย ผู้สูงอายุจำนวนมากกลับอาศัยในพื้นที่ชนบท ห่างไกลความสะดวกสบาย หลายคนไม่มีทรัพยากรหรือความสามารถในการปรับตัวต่อสภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน

ความร้อนจากโลกอาจไม่มีเสียง แต่มันก็กรีดร้องในร่างกายของผู้สูงอายุไทย ความเปราะบางของพวกเขาคือคำถามที่เราทุกคนต้องตอบ เราจะทำอะไรเพื่อให้พวกเขามีชีวิตที่มั่นคง ปลอดภัย และอบอุ่นในวัน ที่โลกยังคงเปลี่ยนแปลง ในแสงแดดที่แผดเผา อาจมีร่มเงาของความหวัง



หากเราเลือกที่จะใส่ใจและยื่นมือไปช่วยเหลือ ในเงาแห่งความเปลี่ยนแปลงนี้ ทุกคนคือส่วนหนึ่งของคำตอบเดียวกัน คำตอบที่เต็มไปด้วยความรับผิดชอบและความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ของเราเอง



## About Me

ปริญญาเอกด้านการแปลศึกษา เป็นนักวิจัยด้านการแปลในบริบทต่าง ๆ เช่น การสื่อสาร การแปล ปรากฏการณ์การแปลกับสังคมและการเมือง และการแปลในฐานะการสื่อความรู้ ให้ความครอบคลุมแก่ทุกคนในสังคม

พศ. ดร.ณรงเดช พันระพุมบี

อาจารย์ประจำหลักสูตรภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย



### รายการอ้างอิง

- Anu, A., Sonia, G. L., & Ismail, K. (2023). Effect of Climate Change on Health in Older Persons. *Wits Journal of Clinical Medicine*, 5, 79–84. <https://doi.org/10.18772/26180197.2023.v5n2a1>
- Coombs, J. (2014). Scamming the Elderly: An Increased Susceptibility to Financial Exploitation within and Outside of the Family. *Albany Government Law Review*, 7, 243–266.
- Kratcoski, P. C. (2018). Fraud and Corruption in Times of Disaster. In P. C. Kratcoski & M. Edelbacher (Eds.), *Fraud and Corruption: Major Types, Prevention, and Control* (pp. 139–157). Springer International Publishing. [https://doi.org/10.1007/978-3-319-92333-8\\_8](https://doi.org/10.1007/978-3-319-92333-8_8)
- Kriebel-Gasparro, A. (2022). Climate Change: Effects on the Older Adult. *The Journal for Nurse Practitioners*, 18(4), 372–376. <https://doi.org/10.1016/j.nurpra.2022.01.007>
- Harper, S. (2023). The Implications of Climate Change for the Health of Older Adults. *Journal of Population Ageing*, 16(3), 565–568. <https://doi.org/10.1007/s12062-023-09425-8>
- Madani Hosseini, M., Zargoush, M., & Ghazalbash, S. (2024). Climate crisis risks to elderly health: Strategies for effective promotion and response. *Health Promotion International*, 39(2), 1–16. <https://doi.org/10.1093/heapro/daae031>





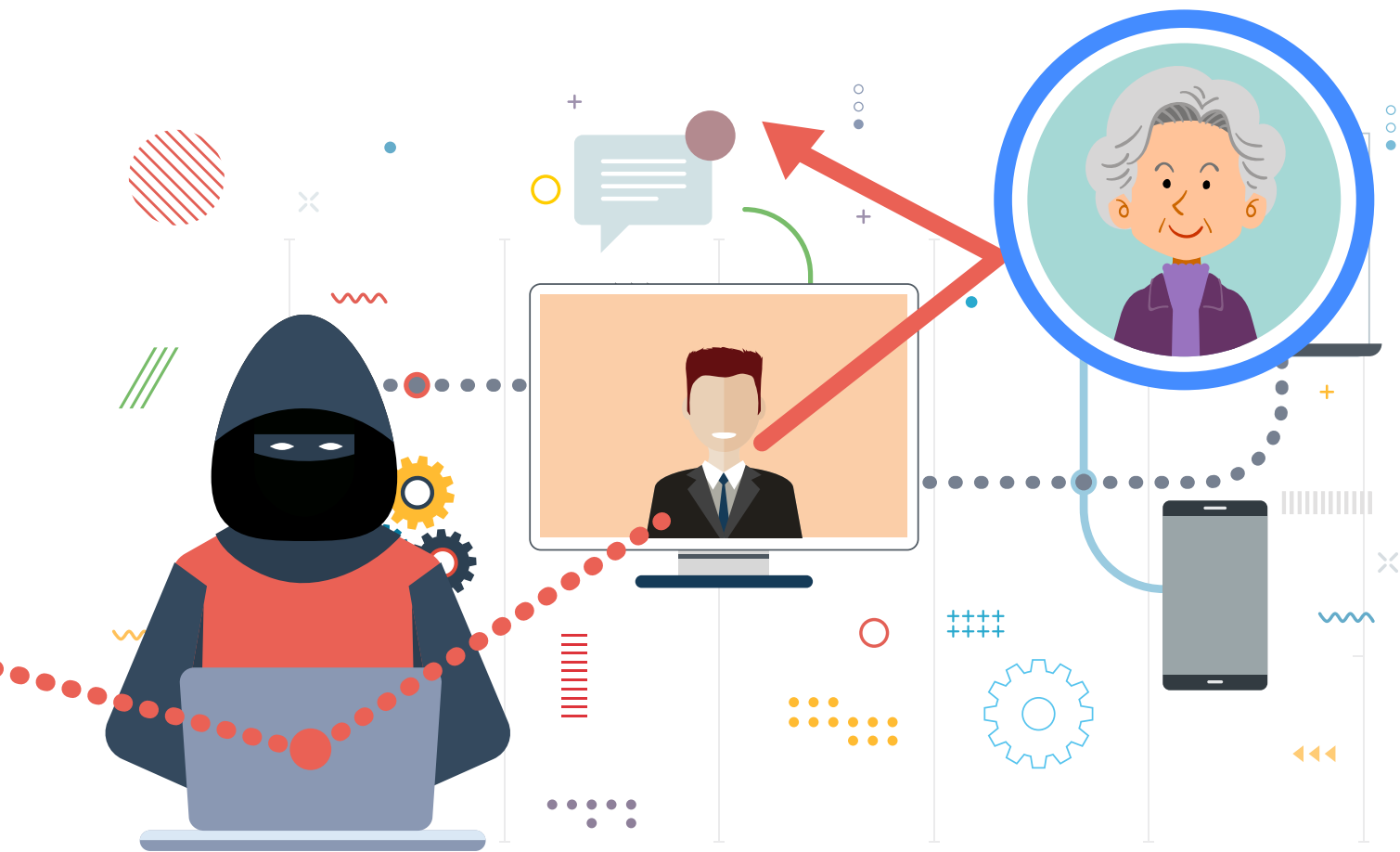
# ผู้สูงอายุกับเทคโนโลยี

## ความสุขบนความเสี่ยงที่หลีกเลี่ยงได้

บันทึกฯ ดวงกมุทเมศ

ผู้สูงอายุได้เดินทางผ่านยุคแอนะล็อกมาถึงยุคดิจิทัลในปัจจุบัน และยังคงต้องเดินทางต่อไปอีกนานท่ามกลางความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่ทำให้หลายสิ่งหลายอย่างที่เคยเป็นแค่เพียงจินตนาการในภาพยนตร์หรือหนังสือแนว Sci-fi กลายเป็นความจริง ไม่ว่าจะเป็นเทคโนโลยี “ปัญญาประดิษฐ์ หรือ AI (Artificial Intelligence)” หรือ “ปัญญาประดิษฐ์ช่วยสร้าง” หรือ GAI (Generative AI) ที่ฉลาดขึ้นจนสามารถช่วยงานและทำงานหลายอย่างแทนมนุษย์ แม้กระทั่งทำหน้าที่เป็นเพื่อนคุยคลายเหงา เป็นที่พึ่งทางใจแทนที่มนุษย์ด้วยกันเอง นอกจากนี้ AI ยังกลายเป็นที่พึ่งในเรื่องของข้อมูลข่าวสารของคนจำนวนมาก เนื่องจากมีความสามารถในการประมวล วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่มีอยู่ในโลกออนไลน์ได้อย่างรวดเร็ว





การปรับตัวปรับใจกับความเสื่อมที่มาจากความสูงวัยที่ว่ยากแล้ว การปรับวิถีชีวิตให้อยู่ได้อย่างปลอดภัยในยุคดิจิทัลยิ่งยากกว่า เพราะต้นทุนในเรื่องประสบการณ์และทักษะทางดิจิทัลที่น้อยกว่าคนวัยอื่น ประกอบกับความสามารถในการเปิดรับและเรียนรู้สิ่งใหม่ที่ช้ากว่าเดิม ทำให้ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ใช้ชีวิตในโลกดิจิทัลอย่างมีความสุขบนความเสี่ยงตลอดเวลา ดังนั้น การปรับตัวให้อยู่ได้อย่างปลอดภัยในโลกที่เทคโนโลยีนำการเปลี่ยนแปลง จึงเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้สูงอายุในวันนี้และในอนาคต เพราะอย่างไรเสีย ผู้สูงอายุก็ต้องเผชิญกับชีวิตดิจิทัลกันอีกนาน เนื่องจากนวัตกรรมด้านการดูแลสุขภาพและความก้าวหน้าทางการแพทย์ทำให้คนเรามีอายุขัยที่ยืนยาวมากขึ้น โดยข้อมูลจากองค์การสหประชาชาติ (United Nations Population Division) ชี้ถึงแนวโน้มอายุเฉลี่ยของคนทั่วโลกที่จะเพิ่มขึ้นจาก 71.7 ปีใน ค.ศ. 2022 เป็น 77.3 ปีใน ค.ศ. 2050 และที่น่าสนใจคือ คนเอเชียจะมีอายุยืนยาวถึง 79.5 ปี ใกล้เคียงกับคนอเมริกาใต้และแถบแคริบเบียนที่มีอายุยืนถึง 80.6 ปี คนออสเตรเลียและโอเชียเนีย 82.1 ปี คนยุโรป 83.8 ปี และคนอเมริกาเหนือ 84 ปี

ส่วนอายุเฉลี่ยคนไทยนั้นคาดว่าจะมีอายุเฉลี่ยถึง 82.3 ปี<sup>1</sup>

การรู้เท่าทันดิจิทัล (Digital Literacy) จึงเป็นทักษะสำคัญที่จะทำให้ผู้สูงอายุดำรงชีวิตอย่างมีความสุขและมีภูมิคุ้มกันความเสี่ยงในโลกดิจิทัลที่มองไม่เห็นจับต้องไม่ได้ ถึงแม้ว่าเทคโนโลยีดิจิทัลจะทำให้ชีวิตของผู้คนสะดวกสบายมากขึ้น แต่เทคโนโลยีเหล่านี้ก็ถูกผู้ไม่หวังดีและมีฉันทิพนำไปใช้เป็นเครื่องมือแสวงหาผลประโยชน์ต่าง ๆ ด้วยเช่นกัน ทำให้ผู้สูงอายุจำนวนมากไม่น้อยหลงกลตกเป็น “เหยื่อ” ต้องสูญเสียทรัพย์สินสุขภาพ หรือแม้กระทั่งความหวังในการมีชีวิตอยู่ ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาข้อมูลของสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (ETDA) ที่ชี้ว่า กลุ่มผู้ที่มีอายุมากกว่า 54 ปี มีทักษะการรู้เท่าทันดิจิทัลอยู่ในระดับปรับปรุงถึง 42% ส่วนทางกลับปริมาณการใช้อินเทอร์เน็ตต่อวันที่มากถึง 10 ชม.ต่อวัน โดยสัดส่วนการอินเทอร์เน็ตที่เติบโตสูงขึ้นส่วนใหญ่เป็นการใช้โซเชียลมีเดีย 91.2% ใช้ชำระสินค้าและบริการ 60.6% ใช้เป็นช่องทางติดต่อสื่อสารผ่านแอปพลิเคชันไลน์มากถึง 98.5%<sup>2</sup> สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องติดตั้งกลไกการอยู่ในโลกดิจิทัลอย่างเท่าทัน

และปลอดภัยให้กับผู้สูงอายุไทย

ในเบื้องต้นผู้สูงอายุจะต้องเพิ่มเติมความรู้ในเรื่องความสามารถของ GAI ที่ถูกนำไปใช้ปลอมแปลงอัตลักษณ์ที่เอื้อต่อการเผยแพร่ข้อมูลเท็จ โดย GAI จะอนุญาตให้ผู้ใช้ป้อนข้อมูล คำสั่ง หรือกำหนดการตั้งค่าที่ต้องการ จากนั้นโปรแกรมปัญญาประดิษฐ์จะแสดงผลลัพธ์ออกมาตามคำสั่งหรือการตั้งค่า ผลลัพธ์จากการป้อนคำสั่ง โดยการตั้งค่าจะทำให้ทั้งรูปแบบวิดีโอ เสียง หรือข้อความ เทคโนโลยีการผลิตสื่อสังเคราะห์เหล่านี้เรียกรวม ๆ กันว่า เทคโนโลยีสื่อลวงลึก (Deepfake) ในความหมายที่ว่าเทคโนโลยีดังกล่าวสามารถสร้าง “ของปลอม” ขึ้นมาได้อย่างแนบเนียน ไม่ว่าจะเป็นการแปลงข้อความคำสั่งเป็นภาพ เป็นวิดีโอ แปลงรูปภาพ เป็นวิดีโอ สร้างวิดีโอที่มีตัวละครและเสียงพูดของตัวละคร หรือตัดแปลงภาพเสียง หรือการเคลื่อนไหวในวิดีโอที่มีอยู่แล้วเพื่อวัตถุประสงค์อื่น

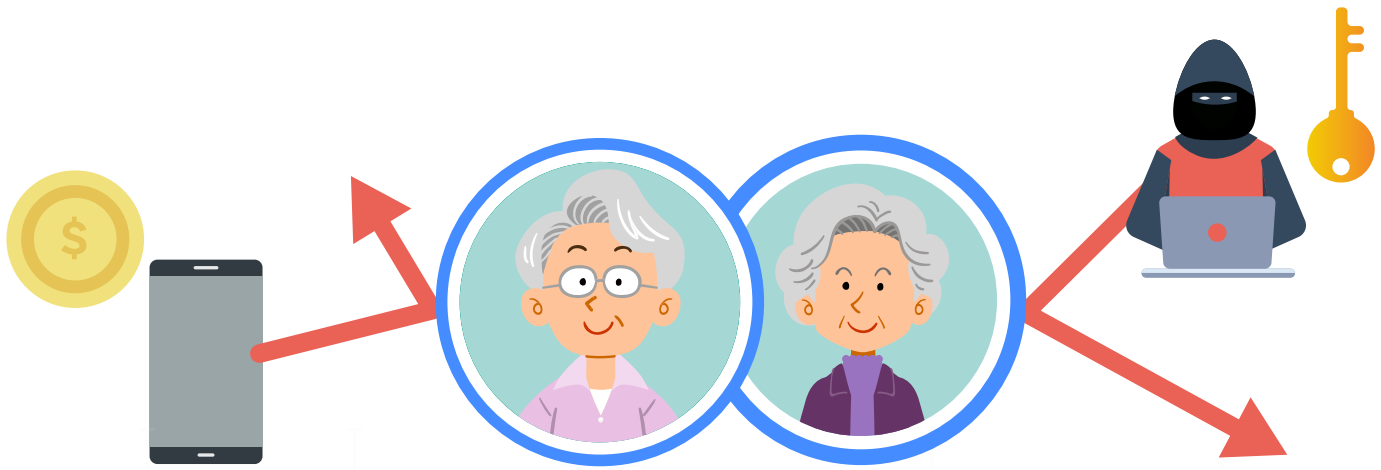
พัฒนาการของเทคโนโลยี GAI ส่งผลให้อัตราการเกิดอาชญากรรมทางการเงินจากการปลอมแปลงอัตลักษณ์เพิ่มสูงขึ้นอย่างน่าเป็นห่วง และสร้างความเสียหายทางการเงินอย่างมหาศาล<sup>3,4</sup> เช่น ในเดือนกุมภาพันธ์ 2024 ที่ผ่านมา มีรายงานข่าวว่าพนักงานบริษัทข้ามชาติขนาดใหญ่ในฮ่องกงถูกหลอกให้โอนเงินให้มิจฉาชีพมูลค่ากว่า 25 ล้านดอลลาร์ หลังจากเข้าร่วมประชุมวิดีโอออนไลน์กับมิจฉาชีพที่ทำสื่อลวงลึกปลอมแปลงเป็นผู้บริหารบริษัท และมีเพื่อนร่วมงานใกล้ชิดที่พนักงานคุ้นเคยเป็นอย่างดี เข้าร่วมการประชุมด้วย หลังจากที่ตกเป็นเหยื่อแล้ว พนักงานคนนี้ก็ถึงทราบว่าเป็นการหลอกในการประชุมวิดีโอออนไลน์ครั้งนั้นไม่ใช่คนจริง แต่เป็นตัวละครที่สร้างเลียนแบบคนจริง ทั้งผู้บริหารและเพื่อนร่วมงาน<sup>5,6</sup>

สำหรับประเทศไทย ถึงแม้จะเริ่มปรากฏข่าวคนโดนหลอกให้โอนเงินด้วยวิดีโอปลอมบ้างแล้ว แต่วิธีการปลอมแปลงอัตลักษณ์ที่แพร่หลาย

กว่าคือ การโคลนเสียง (Voice Cloning) โดยมีมิจฉาชีพใช้ไฟล์บันทึกเสียงของคนจริงที่ได้มาจากช่องทางต่าง ๆ ในการสร้างข้อความเสียงใหม่ที่มีเนื้อความชักจูงให้โอนเงิน จากนั้นจึงส่งข้อความเสียงนั้นไปหลอกคนใกล้ชิดของเจ้าของเสียง วิธีการนี้แพร่หลายกว่าเพราะการเข้าถึงไฟล์บันทึกเสียงของคนจริงนั้นง่ายและไม่ซับซ้อน ในกรณีที่เป็บบุคคลสาธารณะหรือแม้แต่คนทั่วไปที่โพสต์คลิปวิดีโอและเสียงของตัวเองทางโซเชียลมีเดียบ่อย ๆ มิจฉาชีพสามารถดึงเอาไฟล์เสียงนั้นมาป้อนใส่โปรแกรมปลอมแปลงเสียงได้ทันที แต่หากเป็นคนที่มิจฉาชีพไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลเสียงตามช่องทางออนไลน์ได้ มิจฉาชีพอาจใช้วิธีการโทรศัพท์หาคน ๆ นั้นแล้วไม่พูดแต่แอบอัดเสียงแล้วนำไปปลอมแปลงแทน ข้อความที่มิจฉาชีพใช้ในการหลอกให้คนใกล้ชิดของเจ้าของเสียงโอนเงินมักจะเป็นลักษณะขอความช่วยเหลือ เนื่องจากประสบเหตุหรือปัญหาบางอย่างที่ทำให้ต้องใช้เงินจำนวนมากทันที วิธีการนี้จึงได้ผลกับผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก<sup>7,8</sup>

ดังนั้น นอกจากผู้สูงอายุจะต้องทำความรู้จัก AI และ GAI ว่าสามารถนำมาใช้ในการหลอกลวงต่าง ๆ แบบไหนได้บ้างแล้ว ผู้สูงอายุยังต้องรู้จักวิธีการป้องกันตนเองในเบื้องต้น เช่น ไม่เชื่อข้อมูลที่ AI ประมวลมาให้ทันที เพราะข้อมูลที่ AI นำมาประมวลนั้น อาจจะไม่ใช่อะไรที่จริงทั้งหมด เพียงแต่เป็นข้อมูลทั้งหมดที่มีอยู่ในโลกออนไลน์ เช็คว่าคนที่โทรศัพท์มาหาเป็นคนจริง ไม่ใช่ AI เลียนเสียงคนใกล้ชิด โดยถามคำถามในเรื่องที่รู้กันเฉพาะเรากับผู้ที่คุยด้วย ไม่คุยโทรศัพท์กับคนที่ไม่รู้จักหรือคนที่สงสัยว่าเป็นมิจฉาชีพ เพื่อไม่ให้ถูกแอบอัดเสียงเอาไปโคลนเสียงหลอกลวงคนอื่น ๆ ต่อไป ไม่แชร์ข้อมูลส่วนตัว ภาพ วิดีโอครอบครัว บนสื่อโซเชียล หลีกเลี่ยงการคุยแบบเปิดกล้องวิดีโอกับคนที่ไม่รู้จัก เพราะจะทำให้ภาพวิดีโอของเราถูกอัดนำไปตัดต่อเลียนแบบและนำไปใช้ในการ





หลอกลวงคนใกล้ชิดกับเราต่อได้ อย่าคลิกลิงก์ใด ๆ ที่ถูกส่งมาให้โดยไม่เช็คข้อมูล และในการซื้อของออนไลน์ให้ระลึกไว้เสมอว่าของดีราคาถูกไม่มีอยู่จริง แต่ทว่าการมีความรู้ต้องใช้ควบคู่กับสติหรือการระลึกรู้ตัวอย่างเสมอว่ากำลังรับข้อมูลอะไร สื่อสารกับใคร หรือกำลังตัดสินใจเรื่องอะไร จึงจะเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีที่สุดในการใช้ชีวิตในโลกที่เทคโนโลยีไปเร็วกว่าจินตนาการ

รายการอ้างอิง

1. Richter, F. (2023, February 20). Global life expectancy: Closing the gap. Statista. <https://www.statista.com/chart/2266/life-expectancy-by-world-region/>
2. จิรเมธ ประเสริฐสุข. (ม.ป.ป.) Digital Literacy กับสังคมผู้สูงอายุ. สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล. <https://www.depa.or.th/th/article-view/digital-literacy>
3. Hanif, M. S. (2024, May 29). Synthetic identities: The darker side of generative AI. Forbes. <https://www.forbes.com/councils/forbestechcouncil/2024/05/29/synthetic-identities-the-darker-side-of-generative-ai/>
4. Meda, K. (2024, May 3). Identity theft is being fueled by AI & cyber-attacks. Thomson Reuters Institute. <https://www.thomsonreuters.com/en-us/posts/government/identity-theft-drivers/>
5. Chen, H., & Magramo, K. (2024, February 4). Finance worker pays out \$25 million after video call with deepfake 'chief financial officer.' CNN. <https://www.cnn.com/2024/02/04/asia/deepfake-cfo-scam-hong-kong-intl-hnk/index.html>
6. Milmo, D. (2024, May 17). UK engineering firm Arup falls victim to £20m deepfake scam. The Guardian. <https://www.theguardian.com/technology/article/2024/may/17/uk-engineering-arup-deepfake-scam-hong-kong-ai-video>
7. The Times of India. (2023, May 2). About 83% Indians have lost money in AI voice scams: Report. The Times of India. <https://timesofindia.indiatimes.com/gadgets-news/new-ai-scam-is-targeting-indians-all-the-details/articleshow/99914367.cms>
8. กฤตพล สุธีภัทรกุล. (2023, December 10). มุกใหม่มีจอาชีพ โทรไม่พูด อัดเสียงเรา เทรน AI ปลอมเสียงหลอกคนอื่น. bangkokbiznews. <https://www.bangkokbiznews.com/lifestyle/1102894>

## About Me

ปริญญาเอก Journalism Studies เน้นด้านสื่อและวัฒนธรรมศึกษา เป็นนักวิจัยด้านผู้สูงอายุกับการรู้ทันสื่อ การสื่อสารและปรับตัวระหว่างวัฒนธรรมของผู้ย้ายถิ่น การสื่อสารอัตลักษณ์ของ LGBTQ+ และเป็นอาจารย์สอนแนวคิดและกลยุทธ์การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม ที่สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล มีความสนใจเรื่องการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การสื่อสารระหว่างวัย และมีมุมมองต่อผู้สูงอายุที่ไม่เอาอายุมาเป็นตัวตัดสินแต่ให้ความสำคัญกับศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

ศร. ดร.นันทิยา ดวงกมุท



อาจารย์ประจำหลักสูตรภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม  
สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย

# จริยธรรม

ในยุค

# AI

: ตัวแปรสำคัญ  
ที่สังคมผู้สูงอายุ  
ต้องรู้เท่าทัน



ธีรพงษ์ บุญรักษา

## จริยธรรมในยุคปัญญาประดิษฐ์

จริยธรรม หรือ Ethics ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 ให้ความหมายของคำว่า “จริย” แปลว่า ความประพฤติ หรือ กริยาที่ควรประพฤติ ส่วนคำว่า “ธรรม” แปลว่า คุณงามความดี ดังนั้น “จริยธรรม” จึงหมายถึง ธรรมที่เป็นข้อควรปฏิบัติ ศีลธรรม กฎแห่งศีลธรรม หรือคุณความดีที่ควรปฏิบัติ<sup>1</sup> ซึ่งเห็นได้ว่า สังคมได้มีการกำหนดจริยธรรม ในด้านต่าง ๆ อย่างมากมาย และเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ อย่างต่อเนื่อง เช่น จริยธรรม ทางธุรกิจ จริยธรรมการบริหาร จริยธรรมนักการเมือง จริยธรรมสื่อ จริยธรรมการวิจัย เป็นต้น และรวมถึงการกำหนดหลักการว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ความเท่าเทียม หรือการพัฒนาที่ยั่งยืน ที่กลายเป็นจริยธรรมใหม่ ของสังคมโลกที่ทุกประเทศต้องให้ความสำคัญเช่นเดียวกัน จึงเห็นได้ว่า สังคมมีการกำหนดจริยธรรมขึ้นเพื่อเป็นกรอบ หรือกติกาของมนุษย์ใน การดำเนินชีวิตร่วมกัน ซึ่งแปรเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ และผลกระทบ ของการขาดจริยธรรมในสังคมนั้น ๆ นั่นเอง

การเกิดขึ้นของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ หรือ AI ที่ก้าวเข้ามา เป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของมนุษย์ทุกกลุ่ม<sup>2</sup> โดยเฉพาะการใช้ประโยชน์ ในการสื่อสาร เช่น การรับฟังข้อมูลข่าวสาร การติดต่อสื่อสารด้วยการพูดคุย การส่งข้อความและรูปภาพ คลิปต่าง ๆ การประชุม การติดต่อเพื่อทำ ธุรกิจทางการเงิน การซื้อสินค้า การลงทุนทำธุรกิจ การค้นหาข้อมูล ความเห็นของผู้ที่ใช้ผลิตภัณฑ์ที่สนใจเพื่อนำมาตัดสินใจซื้อสินค้า รวมถึงกิจกรรมด้านการบันเทิง การดูละคร การชมรายการที่พาไปชิมพา ไปเที่ยวในสถานที่ที่น่าสนใจต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ ยังสามารถ กลายเป็นรูปแบบในการดำเนินชีวิตของคนแทบทุกวัยในสังคมไทยด้วย ไม่เว้นในกลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งมีเวลารว่างมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ในการเปิดรับสื่อ โดยเฉพาะการเปิดรับสื่อดิจิทัลที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่สื่อ AI มีความสามารถที่เหนือกว่าสื่ออื่น ๆ อย่างมาก เพราะ AI บางประเภทสามารถ ผลิตและสร้างสรรค์นวัตกรรมต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง จนสามารถเอาชนะ ความสามารถของมนุษย์ได้ ไม่นับรวมความสามารถในการช่วยแปลภาษา แต่งเพลง ขับรถ วางแผนงาน และช่วยเขียนงานวิชาการ รวมถึงการ ประดิษฐ์เสียง ภาพ เลียนแบบของจริงได้อย่างแนบเนียน จนถึงขั้นปลอมตัว เป็นมนุษย์ได้ เป็นต้น<sup>3</sup> AI จึงเข้ามาอยู่ร่วมในวิถีชีวิตของผู้คนในสังคม เสมือนเป็นสมาชิกและเป็นผู้สร้างระบบนิเวศสื่อให้แก่สังคมอีกด้วย

## ความท้าทายทางจริยธรรมของสังคมไทยในยุค AI

ด้วยความเจริญของ AI ดังกล่าว ถึงแม้จะช่วยอำนวยความสะดวก ในการใช้ชีวิตของคนในสังคม แต่ก็ก่อให้เกิดความท้าทายต่อการกำกับ จริยธรรมในระบบสังคม ซึ่งมีระบบนิเวศสื่อที่เต็มไปด้วยข้อมูลข่าวสาร มีช่องทางที่หลากหลายและเข้าถึงได้อย่างรวดเร็ว แต่ขาดเครื่องมือใน การกั้นกรอง ตลอดจนผู้คนมีความแตกต่างหลากหลายวัยและเพศที่ยัง มีอคติซ่อนอยู่ระหว่างกันอีกด้วย ปรากฏการณ์ที่ปิดเบียดในทางจริยธรรม จึงเกิดขึ้นให้เห็นมากมาย ดังเช่น

1) การหลอกลวงโดยไม่คำนึงถึงจริยธรรม เป็นรูปแบบที่กลุ่มเมจกาชีพ ใช้ AI เพื่อหลอกลวงเหยื่อให้หลงเชื่อโดยไม่คำนึงถึงจริยธรรม เช่น การใช้ AI ในการปลอมเสียง การสร้างภาพเสมือนจริง เพื่อหลอกลวงเป็นคนที่รู้จัก หรือเป็นเจ้าของที่หน้าเชื่อถือ การสร้างความน่าเชื่อถือด้วยภาพลักษณ์ที่ดี เมื่อเหยื่อตายใจก็จะหลอกล่ออย่างแนบเนียน รวมถึงการใช้ AI ลอกเลียน หรือขโมยข้อมูลส่วนบุคคล หรือธุรกิจเพื่อไปหาผลประโยชน์อีกด้วย เป็นต้น<sup>4</sup>

2) การใช้จริยธรรมเพื่อสร้างภาพลักษณ์ การนำเสนอภาพลักษณ์ว่า ตนเป็นผู้มีจริยธรรมผ่านสื่อ เช่น การเป็นทนายจิตอาสา การรับร้องเรียน ผู้ตกเป็นเหยื่อมีจมาชีพ การบริจาคเงินช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก เป็นต้น ทำให้ภาพลักษณ์ของตนที่เป็นยอมรับของคนในสังคม รวมถึงสร้างชื่อเสียง และโอกาสในการสร้างรายได้ให้แก่ตนเอง ซึ่งในบางกรณีก็พบว่าถูก เปิดโปงว่าเบื้องหลังมีการเรียกเงินจากผู้กระทำความผิด เพื่อจะไม่เปิดเผย ข้อมูลความผิดออกไปสู่สาธารณะ

3) การใช้จริยธรรมเป็นอาวุธ การนำจริยธรรมมาเป็นเครื่องมือทำลาย ล้างคู่แข่ง หรือการตีตราคู่แข่งในประเด็นเรื่องจริยธรรม เช่น การทำลาย คู่แข่งทางการเมืองด้วยการกล่าวหาในประเด็นผิดจริยธรรม การโจมตีคู่แข่ง ด้วยเรื่องจริยธรรมผ่านสื่อโซเชียล การกล่าวหาบางกลุ่มว่าเป็นกลุ่มที่สร้าง ความเดือดร้อนให้ผู้อื่น ด้วยการใช้อัลกอริทึมสร้างให้เกิดการสื่อสารซ้ำ ๆ เป็นต้น การสร้างกระแสผ่านสื่อโซเชียลในกรณีดังกล่าว ผู้รับสารเมื่อรับข้อมูล ในทางลบของผู้อื่นบ่อย ๆ ก็มักหลงเชื่อ และพลอยแสดงความคิดเห็นคล้อย ตามกระแสในสื่อโซเชียล โดยไม่มีการสืบค้นสาเหตุ หรือข้อเท็จจริง

4) การใช้จริยธรรมอย่างมกมาย เป็นรูปแบบของความยึดมั่นศรัทธา ต่อจริยธรรมอย่างมีอคติ เช่น การเชื่อมั่นต่อพิธีรีตอง หรือรูปแบบที่

ตนเห็นว่าถูกต้องเหมาะสมเท่านั้น หากผิดจากนี้ถือว่าผิดจริยธรรม หรือการยึดติดว่าจริยธรรมต้องมีการปฏิบัติตามตำรา หรือตามครูบาอาจารย์เท่านั้น เป็นต้น ปรากฏการณ์นี้ทำให้เกิดการแบ่งแยกคนตามกลุ่มความเชื่อ โดยแต่ละกลุ่มจะเปิดรับข้อมูลและแลกเปลี่ยนข้อมูลเฉพาะในกลุ่มของตนเท่านั้น ไม่เปิดใจศึกษาข้อมูลให้ครอบคลุมเพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงแต่อย่างใด แต่มุ่งหาข้อมูลเพื่อโจมตีความเชื่อของฝ่ายที่เห็นต่างจากตนว่าไร้จริยธรรมผ่านสื่อต่าง ๆ

5) การรื้อสร้างระบบคุณค่าของจริยธรรมด้วยอคติ เป็นรูปแบบของการสืบค้นและวิพากษ์คุณค่าของจริยธรรม หรือการตั้งข้อสงสัยในการให้ความหมายของจริยธรรมที่มีในสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะจริยธรรมที่โยงมาจากผู้มีอำนาจในสังคม ดังเช่น ความกตัญญู ความเสียสละ ความเพียรพยายาม ความพอเพียง เป็นต้น และใช้การตีความด้วยมุมมองใหม่ที่ตน

เชื่อว่าดีกว่า แต่แฝงไว้ด้วยอคติของความต้องการเปลี่ยนแปลง การให้คุณค่าของสังคมเพื่อปลดแอกจากการครอบงำจากผู้มีอำนาจ นอกจากนั้น ยังพยายามตีความเพื่อสร้างคุณค่ากับจริยธรรมใหม่บางชุดที่สนับสนุนค่านิยมของกลุ่มตน เช่น ความเท่าเทียม ความทันสมัย สิทธิเสรีภาพ เป็นต้น กระบวนการรื้อสร้างระบบคุณค่าของจริยธรรมดังกล่าวเป็นกระบวนการที่ประกอบสร้างใหม่ด้วยอคติ และวาทคดี ด้วยการด้อยค่าจริยธรรมของกลุ่มอำนาจเดิมว่าไม่เหมาะสมกับสังคมสมัยใหม่ และการตีตราอย่างเหมารวมว่าเป็นสัญลักษณ์ของความไม่เท่าเทียม ความไม่ทันสมัย ความยึดติดล้าหลัง ซึ่งสามารถสร้างกระแสการยอมรับได้ไม่ยากนัก ผ่านบุคคลที่มีความน่าสนใจ วาทกรรมที่แหลมคม และผ่านสื่อโซเชียลมีเดียที่มีการผลิตซ้ำเพื่อตอกย้ำให้เกิดความน่าเชื่อถือ (บทความนี้ไม่ได้มีเจตนาจะสนับสนุนจริยธรรมของกลุ่มใดหรือกล่าวว่าจะไม่ควรเปลี่ยนแปลงความหมายของจริยธรรมแต่อย่างใด เพียงแต่กล่าวถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมเท่านั้น)





# Ai

## ฉกทศน์จริยธรรมของสังคมไทยในอนาคต

ปรากฏการณ์การใช้จริยธรรมในรูปแบบที่บิดเบี้ยวต่าง ๆ ข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงฉกทศน์จริยธรรมของสังคมไทยในอนาคต ที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของผู้สูงอายุอย่างยิ่ง ดังเช่น การตกเป็นเหยื่อ มิจฉาชีพที่ไร้จริยธรรม การหลงเชื่อข้อมูลบิดเบือนที่ติดแบรนด์เนม จริยธรรม ความขัดแย้งและแบ่งแยกระหว่างวัย การทวงสิทธิความ เท่าเทียมในการแสดงความคิดเห็น เกิดความเสื่อมศรัทธาจากผู้มีอำนาจ ทางจริยธรรมกลุ่มเดิม เช่น กลุ่มนักบวช ครู แพทย์ นักการเมือง รวมถึง ผู้สูงอายุ เป็นต้น อำนาจทางจริยธรรม จึงตกเป็นของกลุ่มคนกลุ่มใหม่ ที่นำเสนอคุณค่าของความเท่าเทียม ความทันสมัย ความมีสิทธิเสรีภาพ ที่กลายเป็นจริยธรรมสำคัญของกลุ่มอำนาจใหม่ในยุค AI ด้วยเหตุปัจจัย ข้างต้น ทำให้ทุนทางสังคมอันเกิดจากพลังของ “บ้าน วัด โรงเรียน” ที่ใช้ เป็นกลไกเฝ้าระวังสื่อในสังคมผู้สูงอายุ<sup>5</sup> อาจไม่แข็งแรงเหมือนเดิม

ความท้าทายของสังคมไทยซึ่งมีสถานะเป็นสังคมผู้สูงอายุ จึงจำเป็นต้องรู้เท่าทันจริยธรรมในยุค AI ดังกล่าว ไม่ตกเป็นเหยื่อของ จริยธรรมจำแลง และจริยธรรมบนฐานอคติ เหล่านี้ แต่ต้องสร้างจริยธรรม บนฐานของสติสัมปชัญญะและความเมตตากรุณา ซึ่งจะช่วยสร้างทุน ทางสังคม สร้างพลังความสามัคคีปรองดองระหว่างวัย และสร้างกลไก การเฝ้าระวังสื่อในสังคมผู้สูงอายุของไทยได้อย่างยั่งยืนต่อไป

รายการอ้างอิง

1. ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542, กรุงเทพฯ: บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด.
2. ชลธิชา ทักซิมาเวศน์. (2567). สุนัขยาคาทางจริยธรรมสื่อ?: สร้างห้องข่าวไทย ในวันนี้เอไอทำได้ (แทบ) ทุกอย่าง. <https://www.the101.world/ai-ethics-guideline-in-thai-media/>
3. แสรรี, ยูวัล โนอาท์. (2567). เมกซ์ซัด ปรวัติยอการสื่อสาร จากยุคหินสู่เอไอ, กรุงเทพฯ: อีพีซี กรุ๊ป.
4. Tufekci, Z. (2018, March 10). YouTube, the great radicalizer. The New York Times. <https://www.nytimes.com/2018/03/10/opinion/sunday/youtube-politics-radical.html>
5. อีรพงษ์ บุญรักษา. (2567). บ้าน วัด โรงเรียน หัวใจการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงชุมชน สู่เมืองที่รู้ทันและเฝ้าระวังสื่อ. ใน ICEML E-bulletin ฉบับที่ 8, ดวงพร คำบุญวัฒน์ (บรรณาธิการ), <https://www.iceml.org/Doc/EBulletin-ICEM08.pdf> ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542, กรุงเทพฯ: บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด.

## About Me

ปริญญาเอกด้านบริหารธุรกิจ เน้นการพัฒนาทรัพยากร มนุษย์ในองค์กร เป็นนักวิจัยด้านผู้สูงอายุกับการรู้ทันสื่อ สมรรถนะด้านวัฒนธรรมเพื่อแก้ไขปัญหาด้านแรงงาน ชำมาชาติ และเป็นอาจารย์สอนในสาขาการสื่อสารระหว่าง วัฒนธรรมเพื่อการบริหาร มีความสนใจด้านพุทธศาสนากับการพัฒนา มนุษย์และองค์กร มีความเชื่อว่าการสื่อสาร เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาความสุขของมนุษย์ และสร้างสันติภาพให้แก่สังคม

ผศ. ดร.ธรรมาภรณ์ บุญรักษา



อาจารย์ประจำหลักสูตรภาษาและ การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย



**ศูนย์วิชาการด้านการรู้เท่าทันสื่อของผู้สูงอายุ  
กลุ่มวิจัยการสื่อสารเพื่อการพัฒนา**

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล  
999 ถนนพุทธมณฑลสาย 4 ตำบลศาลายา  
อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170

**Tel.** 09 8826 5673

**Email** [iceml.mahidol@gmail.com](mailto:iceml.mahidol@gmail.com)

**Web** <https://www.iceml.org/>

